

Priedienst in de Oude Kerk in Amsterdam, Oudekerkgemeenschap door Don van Zanten, psychiater, activist en entertainer voor LHBTQ+

Kernboodschap: Persoonlijke ontwikkeling, zelfvergeving en naastenliefde

Kies voor licht, kies voor liefde. Dát is pride.

Vergeving

Ik was verguld toen ik werd gevraagd om de preek te verzorgen voor deze Pride kerkdienst. Ik hoefde er niet lang over na te denken en zei meteen ja. Toch had ik tijd nodig om te begrijpen waarom ik daar zo zeker van was. Zoekend naar woorden voor dat gevoel, kwam ik tot de kern van wat deze dienst voor mij betekent: het afsluiten van rouw en boosheid met vergeving.

Ik besepte hoe diep ik daarnaar verlangde. En dat ging verder dan vergeving van anderen die mij schade hadden toegebracht. Het ging om een moeilijkere vorm: vergeving van mijzelf.

Dat ik wrok had gekoesterd over afwijzingen, ook door mijn kerk. Dat ik fantaseerde over vergelding, voor vrienden die slachtoffer waren van conversietherapie of het marginaliseren van transvrienden. Dat ik mijn eigen verdriet en boosheid belangrijker vond dan het bespreekbaar maken en oplossen van die gebeurtenissen. En zelfs hoe ik mijn gevoelens als witte cisman belangrijker vond dan die van andere minderheden.

Dan is meedoen aan deze kerkdienst voor mij een geschenk. Een geschenk dat ik met jullie mag delen.

Een veilige plek gevonden

Ik ben geen actief lid van een geloofsgemeenschap. Toch sta ik hier, als rel- en leernicht, en voel me welkom. Waar de LHBT-gemeenschap een veilige haven is geweest voor velen zoals ik, is deze kerk dat nu ook. Dat maakt me een stuk lichter. Het geeft me hoop.

Als het hier, in deze kerkdienst, kan, dan kan het overal. Op school, bij het voetballen, in de supermarkt, in een moskee. En... bij onszelf.

De kracht van een minderheid

Onderdeel zijn van een minderheid mag je koesteren. Het helpt je om je eigen vooroordelen los te laten. Het leert je dat de wereld draait om naastenliefde in plaats van zelfverheerlijking. Dat succes pas waarde krijgt als je het kunt delen. Dat het succes van een ander ook jouw succes is. Dat gemeenschap meer is dan een groep individuen. En dat je niet de enige minderheid bent die respect en liefde verdient.

Wees trots op wat we als minderheid mogen leren. Wees dankbaar voor hoe je bent geschapen en hoeveel moois dat met zich meebrengt. Trots op hoe uniek je bent. Geniet ervan dat een ander niet op je lijkt, en hoe prachtig onze wereld daarvan wordt.

Dat is het startpunt van een ware gemeenschap, een echte chosen family. Daar begint het eerlijk uitwisselen van naastenliefde. Dat je in staat bent om inclusie te vragen naast dat je in staat bent om inclusie te geven.

Leren van het verleden: Martin Niemöller

Ik wil graag een pamflet delen van de Duitse theoloog en predikant Martin Niemöller uit 1937. Het sluit naadloos aan bij die boodschap van persoonlijke ontwikkeling, zelfvergeving en naastenliefde. Aanvankelijk zag hij het nationaalsocialisme wel zitten, maar hij koos uiteindelijk voor de minderheid en kwam in verzet. Iets wat hem zeven jaar gevangenschap in concentratiekamp Dachau opleverde.

Zijn bekendste tekst is een pamflet over activisme voor andere minderheden. Het pamflet was zo gemaakt dat het afhankelijk van de gelegenheid kon worden aangepast. Waar nodig verving hij de ene minderheid door de andere. Voor deze Pride-dienst klinkt het als volgt:

*Toen de regering immigranten arresteerde, heb ik niet geprotesteerd;
ik was immers geen immigrant.*

*Toen ze de Palestijnen gevangen zetten, heb ik niet geprotesteerd;
ik was immers geen Palestijn.*

*Toen ze de transmensen kwamen halen, heb ik niet geprotesteerd;
ik was immers niet trans.*

*Toen ze de mensen van kleur opsloten, heb ik niet geprotesteerd;
ik was immers niet van kleur.*

*Toen ze met conversietherapie slachtoffers maakten, heb ik niet geprotesteerd;
ik was geen slachtoffer van conversietherapie.*

*Toen ze mij kwamen halen,
...was er niemand meer die nog kon protesteren.*

Zo werkt ons brein

Ik ben psychiater en ik kan jullie feliciteren, maar moet jullie eerst teleurstellen: we hebben allemaal de neiging tot vooroordelen. Zo is ons brein nu eenmaal gemaakt. Het verspringt voortdurend tussen gemakzucht en vooroordeel. Want de kortste weg tussen twee punten is een rechte lijn. En de makkelijkste manier van denken is via onze automatismen. Die automatismen worden aangedreven door een oeroude biologische drang om te overleven: niet delen wat van jou is, voorrang geven aan wat bij jou past, en afstoten wat niet bij jouw groep hoort. Het is de bron van veel ellende. Persoonlijk én maatschappelijk. De kern van die automatismen is ons middenbrein, ook wel het reptielenbrein genoemd. De bron van rauwe emoties en impulsen. Niet altijd gezellig dus. En laten we eerlijk zijn: alleen maar ongezelligheid past niet bij een Pride-dienst.

Hoopvol: de kracht van onze neocortex

Gelukkig hebben we daar iets bovenop gekregen: de neocortex. Die grijze kronkels die je kent van hersenplaatjes. Daarmee kunnen we het reptielenbrein remmen, stimuleren en sturen richting wie we willen zijn. Daarmee kunnen we rauwe gevoelens omvormen tot woorden voor gesprekken en poëzie. We kunnen zingen, schilderen, troosten, vergeven. Alles wat ons meer maakt dan een reptiel.

Met die neocortex kunnen we onszelf ontwikkelen. Naastenliefde geven. En onszelf behoeden voor fascisme. Dat gaat misschien niet vanzelf, zoals onze primaire impulsen dat wel doen. maar de beloningen zijn des te groter.

Intersectionaliteit: samen sterk

En zo komen we bij de kern van de uitnodiging om hier te zijn: een uitnodiging om, met die grijze kronkels, het pad te kiezen dat wegleidt van negativiteit. Een pad dat aansluit bij wie je wilt zijn en wat je wilt leren. Een pad dat helpt om je vooroordelen te negeren. Om te leren dat een gemeenschappelijke verandering niet begint bij de verandering bij de ander. Dat is een goed voorbeeld van intersectionaliteit. Een moeilijk woord, maar een helder principe.

Voor wie het niet kent, enkele voorbeelden:

Een Pride-vlag bij een algemene demonstratie.

Een Black Lives Matter-vlag bij Pride.

Een uitnodiging van een oude kerk voor een Priedienst.

Heb uw naaste lief

Wat een geluk dat we hier vandaag, met al onze verschillende achtergronden, kleuren, oriëntaties en spirituele systemen, dit wezenlijke mogen delen: naastenliefde. Trots mogen zijn op onszelf, en genieten van de andersheid van de ander.

Dat is het fundament van een chosen family, van een liefdevolle gemeenschap. En dat is precies wat de lezing uit Romeinen ons zo hartverwarmend leert:

“Heb uw naaste lief als uzelf, en de wet wordt vervuld door die liefde.”

De wonderlijk lichte vanzelfsprekendheid van deze liefde. Waar regels en geboden slechts gevolgen van zijn. Je hoeft niet geketend te zijn door regels om liefde te mogen ontvangen.

Vergeving als daad van liefde

En laten we het ook hebben over diegene die jou wil onderdrukken of jou pijn heeft gedaan. Is dat niet juist degene die het hardst liefde nodig heeft? Verdient die persoon jouw vergeving? Heeft die misschien juist het meeste behoefte aan jouw licht? Moet je niet voor hen een kaarsje aansteken, om die ander in jouw licht te zetten?

Kun je je naastenliefde delen met mensen die straf lijken te verdienen? Kun je de liefde die jij hebt gekregen, ook schenken aan een ogenschijnlijke vijand, die die liefde misschien harder nodig heeft dan jij?

Verbinding met de Bijbeltekst

De lezing uit Lucas is een mooi voorbeeld van hoe Jezus de verbinding aangaat met een mens die recht heeft op vergeving. Een paria, een 'low-life', een gevallene, een minderheid. Juist op deze vrouw schijnt Jezus Zijn licht. En Hij leert de Farizeeën een waardevolle les over vergeving. Hij is een lichtend voorbeeld voor hen.

Laten wij proberen dat ook te zijn: een baken van vergeving, van licht, van liefde. Ook naar mensen die fouten maken, of zelfs naar degenen die je kwetsen of onderdrukken. Dát is Pride.

Geen oordeel, maar erkenning

De oproep van Jezus gaat verder dan alleen deze vrouw vergeven. Haar negatieve imago bepaalt niet hoe Hij haar behandelt. Jezus trekt zich niets aan van de vooroordelen van de Farizeeën. Het zijn haar huidige daden die een ommekeer inluiden. Zoals Martin Niemöller, en wij allemaal die ommekeer mogen maken.

En ook de mensen die jou iets hebben aangedaan, als zij andere keuzes willen maken, zet dan je eigen vooroordelen opzij. Verblind de schaduw van hun verleden met jouw licht. Laat zo zien hoe trots je kunt zijn op het kiezen van een ander pad. Dát is Pride.

Kracht in kwetsbaarheid

De ogenschijnlijke onderwerping van de vrouw heeft iets ongelooflijk krachtigs en moedigs. Ze durft haar eerdere keuzes onder ogen te zien en kiest het pad van liefde.

Door haar bereidheid liefde te geven, ontvangt ze ook liefde terug. Ze hoeft er niet om te vragen. Ze geeft licht, en vangt Jezus daarmee. Jezus erkent haar licht, eert het, bedankt haar ervoor, en beantwoordt het met hetzelfde licht.

De vrouw mag trots zijn. Ze mag liefde ontvangen. Dát is Pride.

Het pad van vergeving en zelfliefde

Van deze vrouw kunnen wij nog veel leren. Wie vergeving vraagt, zal vergeving krijgen. Je kunt vasthouden aan slechte gewoontes, maar je kunt ook een nieuw pad kiezen. Vergeving vragen vraagt om voldoende zelfliefde omdat pad op te gaan. Je moet jezelf eerst kunnen vergeven voor de keuzes die je hebt gemaakt.

Daar ligt een voorbeeld voor ons allemaal: als we een wereld willen waarin liefde regeert, moeten we beginnen met liefde voor onszelf. Dát is Pride.

Licht brengen waar het donker is

En vergeet niet: deze vrouw begeeft zich in een bolwerk van mannen die haar bij voorbaat waarschijnlijk al afwijzen. Ze zoekt juist die plek op die haar wil ontmenselijken, haar wil reduceren tot haar zonden. Een vrouw met wie je niet mag praten, wie je geen aandacht mag geven, van wie je niets kunt leren..

Toch wordt ze niet boos om die arrogantie. Ze reageert niet defensief op de dreigende afwijzing. Nee, zij doet iets onverwachts. Iets krachtigs. Ze laat zien wie hier moreel de leiding heeft: de vrouw. Zij beantwoordt met licht en met liefde. En de mannen? Die hebben het nakijken. Lieve mensen, dát is trots. Dát is Pride.

De vrouw als lichtend voorbeeld

Met deze vrouw als lichtend voorbeeld wil ik afsluiten.

In haar verhaal zitten de lessen waar ik, dankzij de uitnodiging voor deze dienst, woorden aan mocht geven. Lessen die wij ons met deze Pride eigen mogen maken:

- Vergeef jezelf en anderen voor de fouten die zijn gemaakt.
- Zoek vrede met een pijnlijk verleden, net zoals deze Pride-dienst dat mogelijk maakt.
- Zie elkaars licht, hier en nu.
- Je mag trots zijn op het leren van je fouten.
- Fouten bepalen niet wie liefde mag ontvangen.

Kies voor licht, kies voor liefde

Laten we elkaar helpen onze vooroordelen los te laten. Laat je leiden door het liefdevolle voorbeeld van deze vrouw. Gun een zondaar jouw vergeving. Bied licht aan wie het lijkt te missen. Steek een kaars op voor degene die je ooit heeft bespot. Durf een dader te zien als slachtoffer van te weinig licht. Ontmoet een ogenschijnlijke vijand als een potentiële vriend. Beantwoord schaduw niet met schaduw. Polarisation niet met polarisation. Discrimination niet met discrimination. Pijn niet met pijn.

Maak de schaduw ongedaan door haar met licht te verblinden. Vang de ander niet in je woede, maar in je licht.

Wees trots dat je kiest voor liefde. Voel hoe het geven van liefde jou zelf ook vult. Gun een ander het geluk van jouw licht. En hoe trotser je bent op wie je daarmee bent geworden, hoe meer licht je zult geven. Dát is Pride.

Bijbelteksten

Romeinen 13, vers 8-10

8 Wees elkaar niets schuldig, behalve liefde, want wie de ander liefheeft, heeft de wet vervuld. 9 Want: 'Pleeg geen overspel, pleeg geen moord, steel niet, zet uw zinnen niet op wat van een ander is' – deze en alle andere geboden worden samengevat in deze ene uitspraak: 'Heb uw naaste lief als uzelf.' 10 Liefde berokkent de naaste geen kwaad, dus de wet vindt zijn vervulling in de liefde.

Lucas 7, vers 36-50

36 Een van de farizeeën nodigde Hem uit om te komen eten, en toen Hij het huis van de farizeeër was binnengegaan, ging Hij aanliggen voor de maaltijd. 37 Een vrouw die in de stad bekendstond als zondares had gehoord dat Hij bij de farizeeër thuis zou eten, en ze ging naar het huis met een albasten flesje met geurige olie. 38 Ze ging achter Jezus staan, aan zijn voeteneinde; ze hilde en zijn voeten werden nat door haar tranen. Ze droogde ze met haar haar, kuste ze en zalfde ze met de olie. 39 Toen de farizeeër die Hem had uitgenodigd dit zag, zei hij bij zichzelf: Als Hij een profeet was, zou Hij weten wie de vrouw is die Hem aanraakt, dat ze een zondares is. 40 Maar Jezus zei tegen hem: 'Simon, Ik heb je iets te zeggen.' 'Meester, spreek!' zei hij. 41 'Er was eens een geldschietser die twee schuldenaars had: de een was hem vijfhonderd denarie schuldig, de ander vijftig. 42 Omdat ze het geld niet konden terugbetalen, schold hij beiden hun schuld kwijt. Wie van de twee zal hem de meeste liefde betonen?' 43 Simon antwoordde: 'Ik veronderstel degene aan wie hij het grootste bedrag heeft kwijtgescholden.' Hij zei tegen hem: 'Dat is juist geoordeeld.' 44 Toen draaide Hij zich om naar de vrouw en vroeg aan Simon: 'Zie je deze vrouw? Ik ben in jouw huis te gast, en je hebt Me geen water voor mijn voeten gegeven; maar zij heeft met haar tranen mijn voeten natgemaakt en ze met haar haar afgedroogd. 45 Jij hebt Me niet begroet met een kus; maar zij heeft, sinds Ik hier binnenkwam, onophoudelijk mijn voeten gekust. 46 Jij hebt mijn hoofd niet met olie gezalfd; maar zij heeft met geurige olie mijn voeten gezalfd. 47 Daarom zeg Ik je: haar zonden zijn haar vergeven, al waren het er vele, want ze heeft veel liefde betoond; maar wie weinig wordt vergeven, betoont ook weinig liefde.' 48 Toen zei Hij tegen haar: 'Uw zonden zijn u vergeven.' 49 De andere gasten dachten bij zichzelf: Wie is Hij, dat Hij zelfs zonden vergeeft? 50 Hij zei tegen de vrouw: 'Uw geloof heeft u gered; ga in vrede.'